

Elma Drayer

Niet heel Nederland was in de Tweede Wereldoorlog ‘grijs’

Mooi verhaal over goed en fout, gisteren in de Verdieping. Ruim zesenzeftig jaar na de Tweede Wereldoorlog kantelt het morele beeld dat we ervan hebben nog steeds, schreef George Marlet. En volgens hem lijkt er wéér een nieuwe fase te zijn aangebroken.

De laatste jaren zag immers een reeks publicaties het licht die wil aantonen dat verzetsmensen heus niet van die lieverdjes waren. Dichter Jan Campert zou medegevangen hebben verraden. De Westlandse knokploegleider Piet Doelman zou zijn ontmaskerd als ‘maffiabaas’ en ‘criminele bendeleider’. En ook andere verzetslieden moesten van hun sokkel getrokken. Menigeen bleek bijvoorbeeld niet op te zien tegen het liquideren van ‘verraders’ zonder dat er hard bewijs voor was.

Volgens de Friese onderzoeksjournalist Jack Kooistra rest er al met al weinig meer van ‘de glanzende buitenkant’ die het verzet ooit omgaf. “Van het goud zijn nog maar kleine stukje overgebleven”, zei hij. “Steeds weer is er het moment waarop je denkt: goh, dat had ik van jou niet verwacht.”

Eerder was trouwens al een andere mythe met grote ijver ontzenuwd: dat Joodse Nederlanders zonder uitzondering zuiver op de graat waren. In zijn vorig jaar verschenen boek ‘Vogelvrij’ bracht oud-journalist Sytze van der Zee zo’n honderdtwintig gevallen in kaart van Joden die collaboreerden met de bezetter door, onder veel meer, Joodse onderduikers aan te geven.

Op zichzelf, zou je zeggen, zijn deze onthullingen nauwelijks onthullend. Het zou niemand hoeven te verbazen dat niet alle verzetslieden als engelen door het leven gingen, en bij tijd en wijle lelijk over de schreef gin-

gen. Of dat niet alle Joden zich gehoorzaam als slachtoffers gedroegen. Onthullender is welbeschouwd de aandacht die deze publicaties weet te genereren.

Vermoedelijk bevestigen ze de boodschap die wij in dit postmoderne tijdsgewricht het liefste willen horen: morele zuiverheid bestaat niet. Want zie, iedereen modderde tijdens de bezetting maar wat aan. Zelfs heldendom stelt achteraf bezien eigenlijk niks voor. En zelfs potentiële slachtoffers waren soms geen haar beter dan de daders. Iedereen een beetje goed, iedereen een beetje fout.

Het bewijst ten overvloede hoe diep het door historicus Chris van der Heijden gemunte concept van het ‘grijs verleden’ is ingedaald. Daarmee zorgde hij tien jaar geleden nog voor enige ophef. Nu is het gemeengoed.

In 2008 plaatste Marjan Schwegman, destijds net aangetreden als directeur van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, in een spraakmakende lezing kritische kanttekeningen bij dit beeld. Volgens haar heeft de belangstelling in de hedendaagse geschiedschrijving voor ‘de nuance en de variaties’ tijdens de bezetting ‘een nieuwe eenzijdigheid’ gekweekt. De echte helden raakten uit zicht.

Ook Jolande Withuis, onvolprezen biograaf van verzetsheld Pim Boellaard, keerde zich meermaalen krachtig tegen de opvatting dat heel Nederland in de Tweede Wereldoorlog grijs was. En dat het louter van de toevallige omstandigheden afhing aan welke zijde van de scheidslijn je belandde. Zo’n visie, zei ze vorig jaar in een debat, werkt ‘vergoelijkend’ voor mensen die werkelijk de foute keuzes maakten.

Toch treurig dat hun tegengeluid nog niet heeft mogen baten.